

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ОДЯГ: ФУНКЦІЇ ТА СИМВОЛІКА.

Стефанюк Т.П.

Криворізький державний педагогічний університет.

Анотація. У статті розглянуто основні функції та символіку українського народного одягу.
Ключові слова. народний одяг, функції символіка.

Аннотация. Стефанюк Т.П. Украинская народная одежда; функции и символика. В статье рассматриваются основные функции и символика украинской народной одежды.
Ключевые слова. народная одежда, функции, символика.

Annotatia. Stepanuk T. Ukrainian folk clothes: functions and symbolism. In the article is examined basic functions and symbolism of the Ukrainian folk clothes.
Key words. folk clothes, functions, symbolism.

Постановка проблеми. Народний одяг – явище конкретно-історичне, котре має певні якісно-розпізнавальні ознаки національного духу. Від глибокої давнини він задовольняв не лише матеріальні, а й духовні потреби людини, виконуючи необхідні побутові, соціальні, обрядові функції.

Засноване на глибоких художніх традиціях, народне мистецтво та народний одяг відображає любов до рідного краю, вчить бачити і розуміти оточуючий світ, формує художній смак, творчий потенціал особистості та виступає основою для формування духовного світу людини.

Тому дослідження структури народного одягу, його функцій та символіки є актуальним на сьогоднішній день.

Робота виконана згідно програм НДР Криворізького державного педагогічного університету.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загальні питання з цієї проблеми розглядалися у наукових роботах, виданих за два останні десятиріччя: А. Антоновича, Захарчук-Чугай Р.В., Станкевича М.Є. [1], Т. Кара-Васильєвої [3] та, проте лише деякі дослідники переконливо доводили, що народний одяг є важливим продуктом культури конкретного народу, і вивчення цього явища наочно розкриває етнокультурні взаємозв'язки і взаємовпливи.

Формулювання цілей статті. На сьогоднішній день проблема вивчення українського народного одягу, його функцій та символіки постає дуже

актуальною. Наша стаття присвячена більш досконалому дослідженню даної галузі.

Результати дослідження. Протягом історичного і культурного розвитку на Україні вироблялись і відшліфовувались найбільш доцільні і досконалі з точки зору економічних, практичних і естетичних вимог форми одягу, його крій, різноманітні методи і засоби декоративного оформлення.

У народному костюмі існує своя ієрархія функцій, саме тому мистецтвознавці визначають наступні функції: практичну, утилітарну, естетичну, еротичну, магічну, вікову соціально-статеву (функція костюма заміжньої та не заміжньої жінки), моральну, обрядову та професійну. Однозначно визначити функціональну сутність одягу неможливо, тому що вона одночасно виконує декілька завдань, як утилітарно-практичну, так і загальнокультурну.

Важливими етнографічними класифікаційними ознаками є способи утворення форм традиційного костюму: крій, способи одягнення та декорування, які взаємопов'язані між собою і відповідають прямій функції народного одягу. Специфічною якістю, притаманною народному одягу, виступає також і ансамблева єдність всіх складових частин.

Український народний костюм складається з таких компонентів: натільний одяг, поясний та нагрудний одяг, верхній одяг, головні убори, взуття, пояси, прикраси. Основним видом жіночого і чоловічого натільного одягу в Україні була полотняна сорочка, яка відповідала декільком призначенням. Існують різні типи сорочок: тунікоподібні; з плечовими уставками, з суцільними рукавами, на кокетці [3, 58].

Але найбільшого поширення в Україні набули сорочки з уставками. Уставка, чи полук, - це впливне плічко, що з'єднує задню й передню частини сорочки. Рукав викроюється із суцільного шматка тканини й під прямим кутом пришивається до станика.

Чоловічі сорочки поділяються на сорочки з полками і сорочки без уставок - "чумачки" або "лоцманські" (останні побутували на Дніпропетровщині).

Взагалі, народному костюму притаманна раціональна конструкція, обумовлена шириною домотканих полотен, будовою людської фігури, призначенням речей у побуті.

Основні деталі викроювали, згинаючи полотно навпіл по утку або за основою. Для клинів при необхідності полотнища складали по діагоналі. Деталі одягу, які шивали по прямим лініям, доповнювались для свободи руху прямокутними уставками.

Домінуючими геометричними конфігураціями крою усіх народних костюмів є коло, прямокутник, квадрат і трикутник. Причому усі деталі більшості костюмів знаходяться в пропорції золотого перерізу, а загальна геометрія форми подібна його окремім деталям у крої. З використанням подібних модульних відносин у костюмі закладались гармонічні пропорційні відношення, пов'язані з природною будовою людської фігури.

З розвитком суспільства одяг все більш втрачає свої біологічні ознаки і набуває цілий ряд соціальних, символічних функцій, які були виражені знаками. Народний костюм використовує визначену систему знаків у вигляді форм, ліній, кольорів і т.д. Символи характеризують структуру костюма, його зміст та сутність. Ціль системи символіки костюма – передача інформації від його власника до оточуючого світу, таким чином костюм виступає способом встановлення комунікації між кодами та джерелом інформації. [4, 121]

Знаковість в костюмі з одного боку виражає індивідуальні риси особистості, її приналежність до тієї чи іншої соціальної групи, з іншого – відзначає окремі функції частин костюма або фігури. Естетичне у народному костюмі перетинається з його практичною функцією. Усі частини народного костюму мають свій глибоку змістовність.

У головному уборі жінки бачили символ щастя та народження дітей тому і уподібнювали його формі вінку. Колір, орнамент, символіка набували особливого змісту в обрядових та весільних костюмах. Це і пристрасть до червоного та білого кольорів, декорування квітами та орнаментом (дерево життя, меандр, ромби та птахи).

Кольорова символіка у народному костюмі тісно пов'язана з відображенням життєвих процесів. На початковому етапі розвитку суспільства колір використовувався в ритуальних діях, а пізніше для вираження общинного статусу, релігійних уявлень, вікових та статевих відмінностей, святковості та традиційності [1,143].

Споконвіку білий колір наділявся властивостями очищення та божественності.

Рожевий – колір дитинства, надії і духового єднання зі світом.

Зелений – асоціюється із юністю, народженням, надією.

Чорний – є символом урочистості та жалоби.

Червоний колір був пов'язаний із кольором вогню, життям та сонця.

Магічні відносини тісно перетиналися з естетичним – це було сприйняття червоного кольору.

Народні костюми завжди приваблювали багатством творчої фантазії народних майстрів, своїми композиційними і кольоровими поєднаннями. Орнаментальні мотиви, колір та розташування вишивки залежали від призначення одягу, соціальних умов та віку людини. Традиція, яку народ передавав із покоління в покоління, диктувала прийоми крою, місця розташування вишивок і кольори, для різного віку і місцевості.

Розташування нагрудної вишивки має певний символічний сенс. Основна увага приділялась оздобленню рукава, що йшло від давнього культу людських рук. Вишитий узор набував магічної сили й виконувався в суворо визначених місцях. Місце, роль вишивки у житті, обрядово-ритуальній сфері освячені віковими традиціями, відгомін яких дійшов до наших днів. [1,137]

Висновки. В структурі українського одягу ми відзначаємо надзвичайну продуманість його крою, кольорового та композиційного вирішення. Кожна деталь справляє враження довершеності, самостійності та співвіднесення з іншими елементами, із загальним характером художнього ансамблю в цілому.

Народний костюм поєднує в собі утилітарну та естетичну функцію і завжди відповідає конкретним кліматичним умовам, в яких він застосовується.

Орнаментальні мотиви, які прикрашали народний одяг завжди носили символічний характер.

З погляду ефективного розв'язання проблеми розвитку фантазії та уяви при моделюванні одягу, постає питання спрямованості занять прикладного циклу на ознайомлення студентів з традиціями народного декоративного мистецтва взагалі та, зокрема, народного вбрання.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Сьогодні народний одяг розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції – естетичну, пізнавальну, комунікаційну. Традиційно-побутовий костюм конденсує в собі мистецтво ткацтва, крою та декоративного оздоблення. Тому проблема дослідження української народного одягу, його функцій та символіки залишається актуальною і потребує подальшого вивчення.

Література.

1. Антонович С. А. Захарчук-Чугай Р. В., Станкевич М. С. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Видавництво "Світ", 1992. – 270 с., іл.
2. Гасюк О. О. Степан М. Г. Художнє вишивання. Альбом. К.: Вища школа, 1981.
3. Кара-Васильєва Т. Чорноморець А. Українська вишивка. – Київ: Либідь, 2002. – 160с.
4. Килюшенко М. Психологія моди. Санкт-Петербург: «Речь», 2001. – 192 с.
5. Рачицкая Е. Сидоренко В. Моделирование и художественное оформление одежды. Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002. – 305 с.

ПРОФЕСІЙНА ЗДАТНІСТЬ ЯК УМОВА ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО ТА ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Ткачук О. В.

Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського

Анотація. Розглядаються основні положення експериментального дослідження процесу формування професійної здатності майбутнього учителя образотворчого мистецтва до художнього навчання школярів в умовах системи художньо-педагогічної освіти.

Ключові слова. професійна здатність, художньо-педагогічна підготовка, методика навчального навчання.

Аннотация. Ткачук О. В. Профессиональная способность как условие художественно-педагогической подготовки учителя изобразительного и декоративно-прикладного искусства. Рассматриваются основные положения экспериментального исследования процесса формирования профессиональной способности будущего учителя изобразительного искусства к художественному обучению школьников в условиях системы художественно-педагогического образования.

Ключевые слова. профессиональная способность, художественно-педагогическая подготовка, методика наглядного обучения.

Annotation. Tkachuk O.V. Professional ability as a condition of art - pedagogical preparation of the teacher graphic and arts and crafts substantive provisions of an experimental research process formation of professional